

Seria de autor
JAMES JOYCE

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Editura mulțumește pentru sprijinul financiar acordat
de Ireland Literature Exchange
(Fondul pentru traduceri), Dublin, Irlanda
www.irelandliterature.com
info@irelandliterature.com

JAMES JOYCE

Portret al artistului la tinerețe

Traducere din engleză și note de
ANTOANETA RALIAN

Prefață de
DANA CRĂCIUN

HUMANITAS
fiction

Et ignotas animum dimittit in artes.

Ovidiu – *Metamorfoze*, VIII, 188¹

¹ „Și a început să se gândească la unele meșteșuguri necunoscute“ (lat.). Ovidiu se referă la mitul lui Dedal, tatăl lui Icar, cel care a încercat să zboare cu aripi de ceară.

I

Cândva, pe vremuri – dar ce mai vremuri erau și acelea – o vacă mugitoare venea pe drum la vale, și vaca asta mugitoare, care venea pe drum la vale, a ieșit în calea unui băiețaș drăguț pe care-l chema micul hăpăilă¹...

Tatăl lui îi istorisea povestea asta: taică-su se uita la el printr-o bucată de sticlă și avea o față acoperită toată de păr.

El era micul hăpăilă. Vaca mugitoare venea pe drumul unde locuia Bety Byrne: cea care vindea bomboane de lămâie.

*Ah, măceșul înflorește
Pe pajiștea ce înverzește.*

Așa suna cântecul. Dar așa îl cânta băiețașul.

Ah, ialba pe pazistea ce învelzește.

Când faci pipi în pat, mai întâi e cald și bine, pe urmă se face rece. Mama îi pusese o mușama. Mușamaua avea un miros ciudat.

Mama mirosea mai frumos decât tata. Mama îi cânta la pian un cântec marinăresc ca să danseze. Și el dansa:

*Tralala lala
Tralala, tralaladi,
Tralala lala
Tralala lala.*

Unchiul Charles și Dante îl aplaudau. Ei erau mai în vârstă decât mama și decât tata, iar Charles era mai bătrân decât Dante.

1 Poreclă dată în copilărie lui James Joyce.

Dante avea în dulăpașul ei două perii. Peria căptușită pe spate cu catifea maronie era pentru Michael Davitt¹ și peria căptușită cu catifea verde era pentru Parnell². Dante îi dădea câte o acadea de câte ori îi aducea un șervețel de hârtie.

Copiii Vance locuiau la numărul șapte. Ei aveau alt tată și altă mamă. Aceștia erau tatăl și mama lui Eileen. Când o să crească mare, o să se însoare cu Eileen.

Se ascundea sub masă și mama zicea:

— Vai, acum Stephen o să-și ceară iertare.

Iar Dante adăuga:

— Vai, și dacă nu-și cere iertare, vin vulturii și-i scot ochii.

O să-ți scoată ochii vulturi și fiare,

De nu-ți ceri iertare,

De nu-ți ceri iertare.

O să-ți scoată ochii vulturi și fiare.

Cere-ți imediat iertare,

Să nu-ți scoată ochii vulturi și fiare.

Dacă vrei să nu-ți scoată ochii vulturi și fiare,

Cere-ți imediat iertare.

* * *

Băieții roiau pe terenul de joc spațios. Toți urlau cât îi ținea gura și perfecții³ îi îndemnau la joc, răcnind la rândul lor. Aerul înserării era palid și răcoros și, după fiecare șut sau izbitură a jucătorilor, mingea de piele unsuroasă zbura spintecând lumina cenușie, ca o pasăre greoaie. Stephen se ținea la marginea terenului, ferindu-se de privirea prefectului, de picioarele bolovănoase ale jucătorilor, prefăcându-se, din când în când, că aleargă. Își simțea trupul închircit și vlăguit în hărmălaia jocului și ochii

1 Michael Davitt (1846-1906), lider revoluționar irlandez, conducător, alături de Parnell, al mișcării de eliberare națională din Irlanda.

2 Charles Parnell (1846-1891), conducătorul mișcării de eliberare națională a Irlandei.

3 Preoți-pedagogi în școlile iezuite.

îi erau încețoșați și apoși. Rody Kickham nu era nici pe departe așa: toți ziceau că Rody va conduce echipa secției a treia¹.

Rody Kickham era băiat bun, dar Nasty Roche era un bădăran. Rody Kickham avea în vestiarul lui moletiere și în refectoriu ținea un coș cu alimente primite de acasă. Nasty Roche avea niște labe mari cât toate zilele. Zicea că budinca de pâine e budincă de câine și într-o zi l-a întrebat:

— Cum te cheamă?

— Stephen Dedalus, a răspuns el.

— Ce nume mai e și ăsta? a comentat Nasty bădăranul.

Și când Stephen nu s-a simțit în stare să-l lămurească, Nasty l-a întrebat:

— Ce-i taică-tău?

— Un gentleman, a răspuns Stephen.

La care Nasty l-a întrebat:

— E magistrat?

Stephen se mișca de colo-colo pe linia de margine a terenului, prefăcându-se din când în când că aleargă. Dar mâinile i se învinețiseră de frig. Și le vârâse în buzunarele jachetei cenușii, strânse în talie cu o curea. Era o curea care-i înconjura buzunarele. Și curea se zicea când îi trăgeai o scatoalcă unui coleg. Într-o zi, un băiat îi spusese lui Cantwell:

— Îți ard o curea de nu te vezi.

Și Cantwell îi răspunsese:

— Arde-i pe cei de teapa ta. Arde-i o curea lui Cecil Thunder.

Grozav mi-ar plăcea să văd una ca asta. Ce șut în fund ți-ar mai trage!

Era o expresie urâtă. Mama îl sfătuisese să nu stea de vorbă la școală cu băieții mojici. Ce bună era mama! În prima zi, când l-a condus în holul castelului și când și-a luat la revedere de la el, și-a ridicat voaleta ca să-l sărute: și avea ochii și nasul roșii. Dar el s-a făcut că nu observă că-i gata să plângă. Era drăguță mama, dar când plângea nu prea era drăguță. Și taică-su îi dăduse două monede de câte cinci șilingi, ca bani de buzunar, și-i

1 Elevii sub treisprezece ani.

spusese că dacă are nevoie de ceva, să-i scrie lui, acasă, și niciodată, oricare-ar fi, să nu-și toarne vreun coleg. După aceea, în poarta castelului, rectorul a dat mâna cu tatăl și cu mama lui; sutana preotului flutura în vânt, și trăsura i-a furat de acolo pe tata și pe mama. I-au făcut semne cu mâna, din trăsură, și i-au strigat:

— La revedere, Stephen, la revedere.

— La revedere, Stephen, la revedere!

S-a lăsat prins în vâlmășagul unui meci de rugby și, temându-se de privirile înfierbântate ale băieților și de ghetele lor noroioase, s-a aplecat și a privit printre picioare. Băieții fremătau și zbierau, și picioarele lor hârșăiau și bufneau și bocăneau. Pe urmă, bocancii galbeni ai lui Jack Lawton au extras balonul și întreaga învălmășeală de picioare și de bocanci s-a năpustit pe minge. A alergat și el un pic după ei, pe urmă s-a oprit. N-avea nici un rost să mai alerge. Peste puțin timp o să plece cu toții acasă, în vacanță. După cină, în sala de studiu, o să schimbe cifra lipită pe partea dinăuntru a capacului pupitrului; din șaptezeci și șapte, o să treacă la șaptezeci și șase.

Ce bine e să fie înăuntru, în sala de studiu, față de afară, în frig. Cerul era palid și rece, dar în castel se aprinseseră câteva lumini. Se întreba de la care fereastră și-o fi aruncat pălăria revoluționarului Hamilton Rowan, pe vremuri, și dacă și pe atunci or fi fost straturi de flori sub ferestre. Într-o zi, când fusese chemat în castel, îngrijitorul îi arătase urmele lăsate de gloanțele soldaților în lemnul porții și-i dăduse o bucată de pesmet din cel pe care-l mâncau cei de acolo. Da, era plăcut și-ți încălzea inima când vedeai luminile aprinse în castel. Parcă erau dintr-o carte. Poate că așa o fi fost la abația Leicester. Și ce fraze frumoase se găseau în manualul de ortografie și pronunție de doctor Cornwell! Parc-ar fi fost poeme, dar nu erau decât propoziții menite să te învețe să pronunți corect.

Wolsey a murit la abația Leicester

Unde călugării l-au îngropat.

Mălura e o boală a plantelor.

Malaria e o boală a oamenilor.

Ce plăcut ar fi să te întinzi acum pe covorașul din fața căminului, cu capul rezemat pe brațe, și să te gândești la propozițiile astea. Brusc l-a străbătut un fior de parcă l-ar fi stropit cineva cu apă rece, vâscoasă. Ce urât din partea lui Wells să-l împingă cu capul în bazinul cu rezerva de apă pentru closet, fiindcă refuzase să facă schimb cu el, adică să-și dea mica lui tabacheră pe castana victorioasă, legată cu un șnur, a lui Wells, cu care acesta doborâse patruzeci de castane ale altora. Cât de rece și de vâscoasă fusese apa aceea! Un băiat a văzut odată un șobolan sărind în bazin. Mama ședea acum cu Dante, la gura sobei, așteptând ca Brigid să le servească ceaiul. Își ținea picioarele pe apărătoarea căminului și papucii ei brodați cu strasuri se încinseseră atât de tare, încât degajau un miros cald, intim. Dante știa o sumedenie de lucruri. Îl învățase și pe el unde era Canalul Mozambic și care era cel mai lung fluviu din America și cum se numea cel mai înalt munte de pe Lună. Părintele Arnall știa chiar mai multe lucruri decât Dante, pentru că el era preot, dar și tata și unchiul Charles ziceau că Dante era o femeie inteligentă și cultivată. Și când Dante, după ce mânca, scotea zgomotul acela răgâit din gâtleej, după care își ducea mâna la gură, însemna că avea arsuri.

Cineva striga de departe, pe terenul de joc:

— Toată lumea înăuntru!

Pe urmă s-au auzit și alte glasuri, venind dinspre secțiile a doua și a treia:

— Înăuntru, toată lumea!

Jucătorii s-au îngrămădit, înfierbântați și înnoroiți, iar el s-a amestecat printre ei, bucuros că în sfârșit o să intre. Rody Kickham ținea mingea de șnurul ei soios. Un băiat i-a propus să mai tragă un șut, dar Rody nici n-a catadicsit să-i răspundă. Simon Moonan i-a atras atenția să n-o facă, pentru că-l vede perfectul. Celălalt băiat s-a întors spre Simon Moonan:

— Las' că știm noi de ce vorbești așa. Ești lingăul lui McGlade.

Îl numise așa pe Simon Moonan pentru că acesta îl tachina pe perfect: îi înnodea la spate aripile de pelerină ale sutanei și preotul se prefăcea a fi furios. Dar cuvântul „lingău“ suna urât. O dată se spălase pe mâini la hotelul Wicklow și tatăl lui scosese